

מחשבה קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

בבא בתרא דף קכט

תוך כדי דיבור

דעת ריש לקיש שהאומר לשון ירושה (שאינו מועיל במי שאין ראוי לירש), כל שאמר אח"כ לשון מתנה בתוך כדי דיבור, מהני.

הראשונים נחלקו בדין תוכ"ד. שיטת ר"ת דדין זה הוא מתקנת חכמים כדי שאדם יוכל לשאול בשלום רבו בעודו עוסק במקח וממכר. הר"ן בנדריים סובר שהוא מעיקר הדין, שאין אדם סומך וגומר בדעתו עד אחרי שיעור זמן של תוכ"ד.

שתי הדעות מוקשות מהגמ' בנדריים שאדם שעשה קריעה לפני שהמת מת, אך הוא מת אח"כ בתוכ"ד, מהני הקריעה. ואין מובן כיצד מועיל התוס' מיישבים דלא פלוג רבנן.

כפי שצינינו בשיעורים קודמים הגרש"ש (שערי ישרה, כב) מבאר שיסוד הדין הוא שתוכ"ד הוא נקודת הזמן הקטנה ביותר. ובאמת שזה לשון הרשב"ם כאן: "כל שני דברים שאדם מוציא מפיו בזה אחר זה בתוך כדי דיבור שסיים דיבור ראשון והתחיל דיבור אחרון, לא חשבינן כנמלך אלא הרי הוא כאילו אמר שני דברים ביחד", כלומר שכל שמעשה תוכ"ד נחשב שנעשה באותו זמן שאין לחלק נקודת זמן זו לחקים קטנים יותר.

ונבאר יותר:

אנו יודעים שעולמנו נקרא עולם הדיבור. בספר הזוהר (ח"ג דף צד, ב) מקשה (וכן עמד בשו"ת הרשב"א א, תכד) מהו דכתיב "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ", דהול"ל כי **ששת ימים**, אלא שהעולם עצמו הוא יחידה של ששה ימים. העולם הוא עולם של זמן. ביאור הדברים בגר"א באדרת אליהו (א,א) דאינתא בחז"ל שבעשרה מאמרות נברא העולם, ובראשית נמי מאמר הוא (ר"ה לב, א), ומבאר הגר"א שהנברא ב"בראשית" הוא עצם הזמן.

וביאר מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל שכל העולם כולו מתגלה כדיבור של הקב"ה. "שהכל נהיה בדברו", הכל נהיה מדיבור ה'. כל החפצים בעולם נקראים בלה"ק "דבר", והוא מלשון דיבור, כי בכל דבר מתגלה דיבור ה'. כל המושג דיבור שייך רק בתוך "זמן", דלעומת ראייה שתופסת את התמונה בבת אחת, בדיבור האוזן מצרפת את הקולות וההגיות שנאמרו בזה אחר זה, ומצרפת מהם משמעות, הרי שהשמיעה בנויה על זמן.

מעתה, כיון שהעולם הוא "דיבור", על כן יחידת הזמן הקטנה ביותר היא כזו שאפשר לומר בה דיבור. כל המושג זמן הוא כדי לתת אפשרות לדבר. חז"ל שיערו ברוח קדשם שהדיבור הקטן ביותר הוא תוכ"ד, כדי שאילת רב לתלמיד (או תלמיד לרב, ע"י שיעורו ב"ק ע"ג ששם הרחבנו בזה).

דף קל

הלכה למעשה

נחלקו בסוגיין, אם הלכה עדיפה או מעשה רב. ומבאר רשב"ם הסברא שמעשה עדיף, שכאשר חכם אומר הלכה יתכן שרק דרך לימודו אמר כן, משא"כ כשפוסק למעשה, יש בכך הוכחה שזו דעתו המוחלטת.

הב"י בהלכות ציצית (סי' יו, ו) מביא מחלוקת ראשונים בענין אחד, ומסיים: "ולענין הלכה נראה, דאע"ג דהרא"ש מפרש כפרש"י, כיון שרש"י מפרש הוא ולא פסקו, הו"ל הרמב"ם והרא"ש חד לגבי חד והלכה כהרמב"ם".

מבואר שרש"י הוא מפרש ולא פסקו. החיד"א בשם הגדולים (מערכת ש אותה) מביא את דברי הב"י, ומציין לכת"י ישן (והוא ספר המאירי) שרש"י כלל דברים רבים בדבריו הקצרים, ואין מעלתו ניכרת אלא ליחידיים, כי במילה אחת יכלול לפעמים תירוצים של חבילי קושיות, אלא שלא כיוון הרב בהם לענין פסק. ומוסיף על כך החיד"א, שיש שואלים איך יתכן לומר על רש"י שאינו פסקו, שזה נשמע ח"ו כזלזול. אלא שהכוונה היא שרש"י גופיה לא התכוין לומר פסק הלכה. וכמו שמבואר בסוגיין שיש דברים שמתחדשים דרך הלימוד ואין הכוונה של החכם להלכה למעשה. ע"ש שהאר"ך.

החת"ס (ח"ו סי' טו) מזכיר נקודה זו ומוסיף את הגמ' בעירובין (יג, ב) שרבי מאיר היה מטהר את השרץ ואומר על טהור טמא וטמא טהור, ואין הלכה כמותו מפני שלא ירדו לסוף דעתו. ומבאר החת"ס שכל תלמיד מבין באופן אחר את דברי הרב. רבי מאיר הוא זה שהיה יכול לדבר לכל תלמיד כפי ענינו, ומפני הפלפול והחידוד יוצא מדבריו חידושים שאינם הלכה למעשה.

ובגליוני הש"ס מציין לספר יושר לבב למקובל רבי רפאל חי ריקי (בית שני חדר שני פ"ו) דמה שאומרים שבעים פנים לתורה או 'אלו ואלו דא'ח', דכל אחד לפי שורש נשמתו מגלה את התורה באופן מיוחד. אלא שיש רובד נוסף, הלכה למעשה, ובזה יש רק צורה מסוימת אחת, ואין שורש נשמתו של כל אחד מתגלה דרך ההלכה למעשה. בחלק זה של המעשה אין בו שבעים פנים. ונראה שעל כן נקרא הדבר 'הלכה' שהוא מורה כיצד ללכת למעשה.

דף קלא

אין לדיין אלא מה שענינו רואות

הדיין צריך לפסוק לפי מה שהוא מבין.

ברוח חיים (פ"א מ"ד) מבאר את המשנה "יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק בעפר רגליהם", דאחד הקנינים של התורה הוא "מחכים את רבותיו", דהיינו שהתלמיד צריך להקשות ולפרוך את דברי הרב מבלי להתבייש. כל צורת לימוד התורה נקרא 'מלחמה'. ודרשינן בגמ' "אפילו אב ובנו רב ותלמידו נעשים אויבים זה לזה" במלחמתה של תורה. זה הפירוש במשנה - 'יהי ביתך בית ועד לחכמים', שיבואו לביתך לעסוק בתורה. 'והוי מתאבק בעפר רגליהם', מלשון מאבק ומלחמה, עד שיגיע לידי הבנה גמורה.

וכתב עוד הגר"ח מוולוז'ין בספר חוט המשולש (סוף סי' ט) לחכם אחד שרצה לסמוך על דברי רב חשוב. וכתב לו הגר"ח שבאמת גם אני מכבד את אותו חכם, ושימשתי אותו, ומחוייב אני בכבודו, אך מקיים אני את דברי הגמ' דידן "אין לדיין אלא מה שענינו רואות", וכיון שאיני מסכים לדברי אותו חכם, איני יכול לסמוך על אותו פסק, "וכבר הוזהרתי בזה מפי מורי קדוש ישראל רבינו הגדול הגאון החסיד מורנו הרב אליהו מוילנא שלא לישא פנים בהוראה".

ונסיף שבספר הזוהר מובא שהמושג 'אין לדיין אלא מה שענינו רואות' הוא גם כלפי ב"ד של מעלה, שיש להקב"ה מלאכים שנקראים 'ענינים' והם משוטטים בארץ ומביאים מעשים לפני ב"ד של מעלה, ועליהם נאמר דאין לדיין אלא מה שענינו רואות. והרמח"ל (אדיר במרום עמ' קסז) מוסיף שיש דרגות שונות של עבירות. יש עבירות שנכללות במה שהענינים רואות, אך יש עבירות פחות חמורות ואינן נראות בעיניים ורק נשמעות באוזן, למלאכים שנקראים אזניים, ובהן הדין יותר קל שכמו שבארץ אמרינן אין לדיין אלא מה שענינו רואות, כך גם בשמיים.

לא עשאו אלא אפוטרופוס

אדם שנתן כל נכסיו לאשתו או לאחד מבניו, לא עשאו אלא אפוטרופוס. האלשיך (פרשת משפטים כב, כד) על הפסוק 'אם כסף תלוה את עמי את העני עמך', מבאר אותו ע"פ סוגיין באופן נפלא.

כשהקב"ה נותן לאדם ממון ומעשירו, אין הפירוש שנתן לו ולא לאחרים, אלא 'לא עשאו אלא אפוטרופוס', שעשאו לאותו אדם אחראי לחלק את הממון לאחרים. וזה פירוש הפסוק הנ"ל, שכאשר העשיר מלוה לעני, באמת 'את העני עמך', הוא משתמש בכסף של העני שנמצא אצלו.

הערבי נחל (פרשת האזינו) מבאר על דרך זו, שיש שתי נקודות בצדקה, א' שנותן האדם ממון לאחרים. ב' שמלמד תורה ומצוות לאחרים. הצדקה המובהקת אינה זו הממונית, אלא שמלמד תורה לאחרים. שהרי הנותן ממון לאחרים, באמת אינו נותן משלו, שכן הכסף לא ניתן לו אלא כאפוטרופוס, משא"כ בתורה, הוא מלמד אחרים את התורה דיליה.

ממשיך הערבי נחל שעל כן בכל הפסוקים שמדברים על צדקה מוזכר לשון "אחריך", להורות שכולם בני איש אחד, וכשיש לאחד ולא לאחר, הרי זה כבן בין הבנים שעשאו אפוטרופוס.

החפץ חיים (אהבת חסד ח"ב פ"ג) מביא את דברי האלשיך ומסיים שלפעמים אדם נותן צדקה ועושה חסד וסופג משום כך הפסד, אין לטעות שיצא שכרו בהפסדו. דהדבר דומה לאדם שמשקיע בעסק ולפעמים יש הפסדים, שבכללותו הוא עסק טוב. כך לתת צדקה ולעשות חסד הוא עסק טוב, אף שיש לפעמים פסידא. על כן לא ירע לבבו להיטיב לאחיו.

דף קלג-א

בעיתה אחישנה

רב עיליש עמד לפסוק בטעות שאחריך מהני גם כשהראשון ראוי לירשו. רבא העמידו על טעותו, ורב עיליש התבייש וחשש שמא יש לו טעויות נוספות. אמר לו רבא "אני ה' בעתה אחישנה". מבאר הרשב"ם שנתכוון להרגיע את רב עיליש דחזינן שהקב"ה סיבב שלא יבוא לכלל טעות, שהרי שלח את רבא לתקנו. והיינו שהקב"ה מחיש ישועה לצדיקים.

החת"ס בתשובה (סוף חלק או"ח סי' רח) מבאר עפ"י מה שאמרו בברכות (כה, ב) שרבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבהמ"ד שלא תארע דבר תקלה על ידו ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, ופירש"י שלא ישמחו חבריו במה שנכשל, ועי"ז יענשו. החת"ס לא ניחא ליה שחבריו של רבנא ק' ישמחו בכשלונו, אלא מפרש שיש מצב שהאדם מגיעה לידו טעות, ומזמן לו הקב"ה חבר שיתקן אותו ויצילו מהטעות, כמו בסוגיין. אך מבקש רבנא ק' שלא יגיע לידי מצב שיטעה ויתקנוהו חבריו, וישמחו בתיקון זה שבזה עזרוהו, אלא שמעיקרא לא יטעה.

בספר אדרת אליהו (על הש"ס) לבעל המשנת חסידים, מציין שהטעם שהגמ' נקטה דוקא פסוק זה המדבר בענין הגאולה הוא משום שהוא נוגע לענייני הגאולה. דכדוגמת המדובר בסוגיא שנתן נכסיו לאחד ואחריך לפלוני, כך זהו המצב של עם ישראל בא"י. כשחטאו ישראל הקב"ה הגלה אותם ונתן את הארץ לאוה"ע, בגדר נכסיו לישראל ואחריך לאוה"ע, אך כיון שבראו לירשו אין דין אחריך, שוב אין אומה אחרת יכולה לזכות בא"י, דישראל ראויים לירושת הארץ, ולכן נקטו פסוק זה לרמז על הגאולה.

לא תהוי בעבורי אחסנתא

"לא תהוי בעבורי אחסנתא ואפילו מברא טבא לברא בישא". והטעם איתא ברשב"ם דשמא יצא מהבן הרשע זרע כשר.

רש"י (פרשת חיי שרה כד, י) מביא שאברהם שלח ביד אליעזר שטר שבו כתב ליצחק את כל נכסיו. ומקשה הרא"מ "איך עשה זה אברהם והלא קיים כל התורה כולה ואפי' עירוב תבשילין, וא"כ איך העביר הנחלה מישמעאל ובני קטורה ונתנה ליצחק והא אמרינן לא תהוי בי עבורי אחסנתא וכו'. ושמא י"ל שאני הכא דכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע".

הבאר שבע (סנהדרין צא, א) מביא את דברי הרא"ם ולא ניחא ליה בהו: "התינח ישמעאל שעליו השיב הקב"ה לאברהם כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע, כלומר והדין עמה במה שאמרה כי לא ירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק, אבל שאר בני קטורה מאי איכא למימר".

ומתוך הבאר שבע בב' אופנים. א) ישמעאל ובני קטורה נולדו מן השפחה (הגר) ובנו מן השפחה אינו קרוי בנו. ואף את"ל ששחררה קודם שנשאה, הרי כולם היו גרים ואין להם ירושה זה על זה. ב) זיל בתר טעמא למה אין מעבירין את הנחלה אפי' מברא ביש לברא טב, משום אולי יצא ממנו זרע טוב (כמבואר ברשב"ם כאן, והוא לשון הגמ' בכתובות נג... אבל אברהם ידע ברוה"ק שזרעם של ישמעאל ובני קטורה לא יהיו טובים).

בספר בית האוצר (מערכת א-ב אות ג) מביא את המגיד מישרים להב"י (פרשת מטות), שכל ענין נחלות הוא סוד ונסתר (ודיברנו בזה לעיל בשיעורים). ומעתה י"ל שאברהם ידע שע"פ הסודות השייכים לנחלה, אין הדבר שייך אצל ישמעאל ובני קטורה.

ודברים אלה דומים למה שכתב הרשב"א בענין מה שקשה איך יעקב נשא שתי אחיות. ויישב הרשב"א בתשובה שכיון שלא היו מחוייבים לקיים את התורה, הרי שבמקום שראו ברוח קדשם שלא שייך הטעם של המצוה, רשאים היו לעבור על התורה.

החת"ס (כתובות נג, א) מביא בשם אביו (ואיני יודע בכמה מקומות מציין החת"ס לאביו, וד"ל) על הפסוק "וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו ויאמר אלקים אל אברהם אל ירע בעיניך וגו'", וקשה מ"ט הרע לאברהם, וכי היה רוצה להחזיק בבן מצחק בע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים. ומבאר שהוקשה לאברהם אבינו מה שתמה הרא"ם דאין לעשות 'עבורי אחסנתא', וע"ז אמר לו הקב"ה שישמעל לנבואתה של שרה שלא יצא זרע טוב מישמעאל. וא"כ לפי"ז זהו עצם החידוש בפסוק לאפוקי מקושיית הרא"ם.

דף קלד-א

רבי יוחנן בן זכאי

שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן, גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל, קטן שבכולן רבי יוחנן בן זכאי.

ומקשים כיצד יצא הדבר שדוקא ריב"ז, קטן התלמידים, נעשה למנהיגם של ישראל.

ושמעת' מרבותי שאכן המנהיג אינו חייב להיות הגדול ביותר בתורה. ואציין לזה כמה ראיות שהעלתי בחכתי:

ברשימת המרגלים בתחילת פרשת שלח, כלב בן יפונה הוא השלישי, ויהושע בן נון הוא החמישי. והרמב"ן כתב (יג, ד) שסדר המרגלים הוא כפי הגדלות בחכמה במנין ובכבוד. ומעתה יש לשאול מדוע נבחר יהושע

בספר מעשי ה' (מעשי אבות פל"ג) מדבר על המאבק בין יעקב אבינו לשרו של עשיו. ומקשה מדוע נגע המלאך דוקא בכף יריכו של יעקב. ועוד, דאחרי שנלחם עמו מברך אותו המלאך "כי שרית עם אלקים ואנשים ותוכל", והיכן מצינו שנלחם עם אנשים. עוד קשה דיעקב ביקש ברכה, והיכן ברכו המלאך.

מבאר המעשי ה' שכאשר עשיו מכר את הבכורה ליעקב, כתבו על כך שטר, וקשרו יעקב ביריכו כמ"ש בסוגיין. שרו של עשיו ניסה לחטוף את השטר ועל כן נגע בכף יריכו, אך לא הצליח ליטול את השטר. ועל כן הברכה שבירכו המלאך היתה שהודה לו על הבכורה, ששמו לא יהיה יעקב (על שם עקבה ומירמה בלקיחת הבכורה), אלא ישראל (על שם המלחמה עם המלאך שניסה לקחת ממנו את הבכורה). וזהו שרית עם אלקים ואנשים, שיעקב לקח את הבכורה הן מעשיו והן מהמלאך - שלא נתנו ליקחו ממנו.

דף קלו

קנין פירות כקנין הגוף

נחלקו ריו"ח ור"ל, אם קנין פירות כקנין הגוף או לאו כקנין הגוף. אחת הנפק"מ היא במכר לחבירו שדה לפירותיה, האם הקונה מביא וקורא, או מביא ואינו קורא.

ונדון בג' הערות.

(א) הרשב"ם מבאר מדוע למ"ד ק"פ אינו כקה"ג, מביא ואינו קורא, דאינו יכול לומר האדמה אשר נתת לי, ועכ"ז חייב להביא שנחשב "מארצך". והתוס' הקשו דממנ"פ מאי שנא דלא חשיב "האדמה אשר נתת לי", וחשיב "מארצך". ומבאר המהר"ם שיק (ביאור לתרי"ג מצוות מצוה צא) ע"פ החת"ס, דהאמירה "האדמה אשר נתת לי", האדם מדבר להקב"ה, ואיך הקב"ה נתן את ירושת הארץ, ע"י גוף ופירות. ועל כן כשיש רק קנין פירות אינו כמו מה שנתן לו הקב"ה. אך מה שנאמר "מארצך", אינו דיבור להקב"ה ושפיר מהני קנין פירות.

(ב) הזכרנו בגיטין דף מ"ח את דברי העטרת ישועה מדז"קוב (ליקוטים לספר דברים), וכן הובא באמרי אמת בשם המגיד מקאזניץ, שהפירות הוא מה שאדם אוכל בעוה"ז, והגוף הוא הקרן הקיימת לעוה"ב. המחלוקת היא, שריש לקיש אומר קנין פירות של עוה"ז הוא דבר בטל ואין לו מעלה מול עוה"ב. וידע זאת ר"ל ממה שהיה לסטים ועשה תשובה, על כן הכיר את העוה"ז ויכול לומר שהוא הבל. אבל ריו"ח היה צדיק מעיקרו ומיושבי בהמ"ד מעולם, והוא רואה את העוה"ז בעיניים של צדיק, וכל דבר בעוה"ז אפשר להשתמש לתורה ומצוות. על כן אומר שקנין פירות כקנין הגוף, דהעוה"ז הוא כהעוה"ב. וכפי שהגדיר זאת המגיד מקאזניץ, המחלוקת אי קניין פירות כקניין הגוף, תלויה בדרגת צדיק או בעל תשובה.

(ג) בעצי חיים מסיגוט (פרשת כי תבא) מביא שכתב החובות הלבבות שחלק האדם לעוה"ב הוא חלקו האמתי. אבל מה שיש לו בעוה"ז הוא לא בעלות גמורה. ומקשה דא"כ נכסי האדם בעוה"ז מוגדרים קנין פירות בעלמא, ואיך יכול בעלים רגיל להביא ביכורים ולקרנות. אלא דמביא בשם הנועם מגדים דאיתא בגמ' (ב"ק כט, ב) שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו, בור ברה"ר וחמץ משש עשות ולמעלה, ומעתה, אם דברים רעים עשאן הכתוב ברשותו, דבר טוב עאכו"כ שיעשהו הכתוב ברשותו כדי שיוכל להביא ביכורים ולקרנות.

וזה שאמר הכתוב "כי תבא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה לרשתה", כלומר שהקב"ה שם את הנחלה ברשותך כדי שתוכל לקיים מצוות ביכורים, שאע"פ שכל בעלות גשמית היא קנין פירות, עשאן הגתוב ברשותו אם הוא הבעלים כדי לקיים מצוות ביכורים בהידור.

להיות ממושיכו של משה רבינו בהנהגת הציבור, ולא כלב בן יפונה שמופיע לפניו ברשימה. וע"כ שהגדול בחכמה אינו זה שבהכרח יהיה המנהיג.

כמו כן למדנו בתמורה (טז, א) שבפטירת משה רבינו נשכחו ג' אלפים של הלכות, ורצו להרוג את יהושע, עד שהחזיר עתניאל בן קנז בפלפולו. ומשמע שם שיהושע לא הצליח לעשות כן, הרי שעתניאל גדול ממנו בתורה. ושמע מינה שהמנהיג הוא לאו דוקא הכי גדול.

וכן מבואר ברש"י בחומש (במדבר פרק טז פסוק טז ויח) "איש אשר רוח בו", שידוע להלוך כנגד רוחו של כל אחד.

וכן מצינו בגמ' בר"ה (כה, ב) יפתח בדורו כשמואל בדורו. ומביא ר"צ הכהן (מחשבות חרוץ סוף אות ז) בשם הר"ב מפשיסחא, שיפתח הוא מלשון פותח, שהמנהיג הנמצא באותו דור פותח נתיב מיוחד המתאים לדור הזה, ויודע להלוך כנגד רוחו של כל אחד. וזו מעלה מיוחדת שלא תלויה בדוקא בגדולים ביותר בתורה.

וזה היישוב בסוגיין שריב"ז היה ראוי להיות המנהיג באותה תקופה, תקופת החורבן, אע"פ שהיה התלמיד הקטן של הלל.

דף קלד-ב

כל עוף שפורח עליו נשרף

אמרו על יונתן בן עוזיאל שבשעה שהיה עוסק בתורה, כל עוף הפורח מעליו מיד נשרף.

בספרי חסידות נאמרו פירושים שונים על מאמר זה.

הישמח משה (פרשת וארא) מבאר שכל עוף שפרח מעליו נהפך להיות מלאך שרף. הוא העלה אותו למקום יותר גבוה. ובזה מבאר שאברהם שהאכיל את המלאכים העלה אותו עמו, שזה כח הצדיק להביא עלייה לכל מה שסביבו.

רבי צדוק הכהן (שיחת מלאכי השרת פ"ב) מבאר שכשלמד יונתן תורה היה עולה לעולמות שמעל המלאכים, וכל עוף שהיה פורח מעליו היה נשרף, פירושו, שהוא עצמו היה בעולם גבוה יותר, והעוף לא היה נחשב לעומתו.

הנעם אלימלך (פרשת דברים) ותלמידו הנעם מגדים (פרשת שלח) מבארים ש"עוף" הכוונה למחשבות זרות והרהורים רעים. הנעם מגדים מאריך שאדם שיש לו הרהורים רעים, הדבר משפיע לרעה על תורתו. ואצל יונתן בן עוזיאל לקח את המחשבות שלו ולחברם לקדושה, בלי הרהורים ומחשבות זרות.

מובא (בספר ביאורי החסידות לש"ס) בשם הרבי מקוצק שהעיר, אם זו מדרגת יונתן, מה היה אצל רבו הלל? אלא שאצל הלל העוף לא היה נשרף, שאש תורתו היתה פנימית ביותר ולא נראתה לחוץ, וזו מדרגתו.

וזהו יסוד גדול ועמוק, שקדושה במדרגה הגבוהה ביותר, נמצאת בצורה חבויה שאינה משפיעה בגלוי לסובבים. כדוגמת מה שכתוב שכאשר הקב"ה היה מדבר עם משה, היה הקול ממלא את אהל מועד, אך לא היה יוצא החוצה.

דף קלה

דייתיקי קשורה על יריכו

איתא במשנה, מי שמת ונמצאת דייתיקי קשורה על יריכו [וכתב רשב"ם דהא דנקט קשורה על יריכו, רבותא נקט דליכא למימר אחר כתב ונתנה לשם כדי לזכות בנכסי המת].

חזינן במשנה שדרך הוא לקשור שטר על הירך.